

Vigència actual del marxisme (i aspectes principals del Manifest Comunista)

Carles Castellanos

La pregunta que se'm proposava en la proposta de conferència que se m'havia fet era si "és aplicable" el marxisme a l'època actual.

Més que no pas explicar si es pot ser marxista o si es pot aplicar ara el marxisme voldria explicar **de què serveix**; és a dir, que voldria exposar si serveix al món d'avui i a la nostra societat, **si serveix per al nostre compromís en la lluita contra les formes d'opressió i d'exploació existents**.

A. El Manifest Comunista

El Manifest Comunista va ser publicat l'any 1848 (ara fa més de 150 anys) i va representar el primer programa sòlid de la classe obrera europea en ascensió social en aquella època. Era "el fantasma que planava sobre Europa"; era, en paraules de Marx una potència per a les potències d'Europa d'aquell temps, una potència que aplegava les ànsies socials de masses importants de la població i que volia posar fi a un vell món caduc i injust.

La importància del Manifest Comunista és deguda a les qüestions següents:

- Combat els detractors burgesos de la lluita obrera i comunista amb arguments sòlid.
- Oposa als rumors de "degenerats", "mala gent" que eren difosos en contra dels comunistes presentats com uns dimonis del mal, una definició rigorosa de la societat i dels objectius de canvi social i polític dels comunistes. Alguns exemples de propostes davant la societat tradicional:

- Abolició de la propietat privada / Ja ha estat eliminada per la burgesia
- Eliminació de la família / Ja ha estat destruïda pel capitalisme
- Abolició de la nació (que provoca guerres) / Antagonismes
- Abolició de la religió / Els comunistes no volen només reformar les formes d'opressió. Trenquen amb les idees tradicionals.

En resum, Marx exposa que els comunistes volen canviar de soca-rel la societat.

- Desemmascara els falsos defensors dels treballadors. Critica, per exemple, el socialisme feudal, el socialisme petit-burgès, el socialisme o "veritable", el socialisme conservador o burgès, el socialisme i el comunisme crític-utòpic. (representen interessos d'altres classes socials o no tenen en compte el paper del proletariat). En aquest aspecte que he exposat és on el manifest comunista es mostra més com un document polemista, un document de batalla per a un moment concret.
- Fa propostes polítiques, com el paper dels comunistes envers els proletaris, esbossa polítiques d'aliances. Alguns exemples de propostes polítiques són:
 - Expropiacions de la propietat rústica.
 - Abolició del dret d'herència

-Confiscació dels rebels

-Eliminació de la diferència entre l'entorn industrial i l'entorn agrícola.

És interessant de remarcar, pel que fa a aquest programa, que sota la influència del keynesianisme i amb la finalitat de contrarestar les mobilitzacions obreres i populars, i l'avenç de la ideologia comunista, algunes propostes es van dur a terme després de la II Guerra Mundial en alguns dels sistemes polítics i econòmics del capitalisme europeu. Per exemple: els impostos progressius, la banca estatal, els transports estatals públics, l'augment de la industrialització, l'educació pública i gratuïta o l'objectiu de la plena ocupació – feina per a tothom, com es deia - (encara que aquest darrer objectiu fos perseguit de manera més relativa).

- El Manifest Comunista fonamenta les seves propostes i argumentacions en una anàlisi històrica i social rigorosa.

Resumint podem dir, en primer lloc, que el manifest comunista és un document conjuntural en un moment en què hi havia moviments revolucionaris en gestació, alguns dels quals van evolucionar cap a revolucions burgeses.

En segon, lloc podem dir que el manifest comunista és important perquè divulga una anàlisi històrica de la societat.

En tercer lloc, és també un exemple de document de lluita ideològica, en un moment d'una important confusió entre diferents corrents que es disputaven propostes de solució d'una societat amb problemes profunds.

B. Validesa general del Marxisme

I. El marxisme és vàlid, però si el que es vol és **el canvi social**. El Manifest Comunista mateix és un document per a la lluita; això ja ens dona una orientació de com cal acostar-se al marxisme, quins criteris hem de fer servir per a analitzar-ne la seva validesa actual.

Si el que es vol és només la **descripció d'aspectes de la realitat social**, hi ha diferents teories filosòfiques i mètodes d'anàlisi, però si es vol el canvi social, el marxisme és el sistema de pensament més coherent i adequat.

El marxisme ofereix **un mètode efectiu d'anàlisi de les forces que mouen la societat**. És un cos de conceptes, a partir de la consideració de les contradiccions socials fonamentades en l'existència de classes socials.

El marxisme és des del punt de vista sociològic **un mètode d'explicació de la història de la humanitat** (explicat en funció del desplegament de l'activitat humana tot remarcant la importància del desenvolupament de les forces productives). Aquest fet (d'ésser una descripció de la història de la humanitat) és d'una gran transcendència perquè fa que adquireixi una **dimensió filosòfica**. Per al marxisme, la persona humana avança dominant la natura. És una forma d'humanisme de tipus superior pel fet que situa l'home en la seva capacitat de domini racional, davant les supersticions i creences mítiques i religioses que fonamentaven l'acció i la vida de les persones en forces alienes i sovint incomprensibles i incontrolables per la humanitat.

Permet explicar la humanitat de manera molt més eficient que cap creença mítica o religiosa. Això va fer que el marxisme adquirís, al llarg dels anys, un gran arrelament entre els científics d'arreu del món.

II. Concretament, el marxisme permet combatre de manera racional (o científica) **els processos de**

desigualtat social. Abans, els homes i les dones de bona voluntat que es revoltaven contra la injustícia analitzaven les contradiccions socials com mogudes per una **confrontació entre bons i dolents**. El marxisme defineix l'existència de les classes socials i de la **interessos de classe i de la lluita de classes**. El marxisme estableix una diferència entre les actuacions individuals i les col·lectives, entenent aquestes segones segons anàlisis socials regides per la lluita de classes.

El marxisme **explica** de manera convincent els **conflictes i les formes d'opressió** (raons de lluites socials i polítiques i de les guerres) i dóna **instruments per a vèncer l'opressió**. Distingeix:

-els **interessos objectius** (que diferencia dels interessos o opinions **subjectius**)

-la possibilitat i abast dels **canvis polítics i socials**.

-importància de la lluita ideològica (denunciant els arguments contraris i els falsos camins).

El que fa el marxisme és mostrar que no n'hi ha prou amb la bona fe; hi ha uns mecanismes determinats del canvi social.

III. EL marxisme és en resum també **un pensament materialista crític** (que exclou les concepcions mítiques o sobrenaturals).

Sense **el pensament materialista crític**, el món queda a mercè de la confrontació entre **fonamentalistes** (que és ideologia latent en l'enfrontament entre el món occidental i els països àrabo-islàmics; és a dir, la ideologia fonamentalista judeocristiana i la ideologia fonamentalista islamista).

El combat ideològic contra les supersticions, els mites i les religions és fonamental per al progrés de la humanitat.

C. Causes de la pèrdua d'influència del marxisme

Després d'una extensió social creixent a partir dels anys 60 del segle XX, fins a esdevenir un referent ideològic universal entre la intel·lectualitat en general a Europa i d'una manera molt remarcable als Països Catalans, a partir dels anys 80 el marxisme pateix una reculada gradual fins a arribar a perdre l'hegemonia dins la producció intel·lectual.

Aquesta reculada no és deguda al fet que els referents de les classes dominants (que són una combinació de liberalisme capitalisme més de les idees religioses tradicionals) siguin sistemes de pensament més coherents sinó que té unes causes múltiples, que podem resumir en les següents:

- **Una campanya ideològica del liberalisme capitalista.** Ha estat una activitat de propaganda que s'ha difós des dels mitjans de comunicació capitalistes i des de centre de "pensadors" propiciats per fundacions, universitats, estructures polítiques etc.
- **Una ofensiva repressiva sanguinària.** La més significativa fou la que es va desplegar al "Con Sud" americà (Xile, Argentina, Uruguai - amb milers de morts) amb la connivència on la repressió dels militars i dels aparells policíacs trobà la connivència i la col·laboració de diferents instàncies dels EUA.
- Hi ha hagut també **errors en l'experiència comunista** (cosa que no vol pas dir que el pensament marxista sigui erroni o que siguin millors els referents ideològics del capitalisme).

Els errors s'han produït **a l'Europa de l'Est** (on es construïren de fet règims de capitalisme d'Estat com a resultat de revolucions nacionals i populars –no pas realment socialistes– i, en general, a través de processos amb poca participació popular). També hi ha errors detectables en les **pràctiques dels partits comunistes**: rigidisme,

dogmatisme, etc.
(Cal advertir sempre, en aquests casos, que no es produeixen aïllats del món i que la propaganda i la repressió del capitalisme van contribuir a **accentuar-ne els errors**. La forta pressió exterior ha entebancat la renovació organitzativa; i també ha contribuït a fer més rígids els principis.)

- Cal insistir que el capitalisme ha fet –i continua fent– **un aprofitament propagandístic extraordinari de les derrotes i de les crisis**. Malgrat l'eficàcia que ha aconseguit, cal dir que es tracta de fet de propaganda molt barroera, que es basa per exemple en el fet de comparar el comunisme amb el feixisme, situant com un bé suprem el sistema parlamentari capitalista.

Es basa en una concepció religiosa de la teoria política i social que voldria dir que el marxisme ha fracassat perquè hi ha hagut errors. Això no té res de científic.

(Una anàlisi rigorosa de l'experiència i/o de la teoria del comunisme hauria de fer una descripció objectiva de tres qüestions:

- Què ha representat verament la irrupció del comunisme situat en la seva època de naixement i d'expansió?
- Quina ha estat l'evolució de l'experiència comunista ? Quines han estat les causes de la seva evolució?
- Com és el marxisme en tant que sistema conceptual? Quins fenòmens explica? Serveix per a l'anàlisi dels fets socials i polítics?

Són nivells de preguntes diferents que no s'haurien de confondre.)

- Hi ha un fet objectiu important que és una mancança que cal atribuir a les organitzacions socialistes i comunistes: **les transformacions que han sofert les societats capitalistes al llarg dels darrers decennis no han estat prou ben analitzades** (em refereixo per exemple al concepte de classe obrera i a les conseqüències que aquest fet té en l'activitat política i social).

D. Necessitat d'actualització d'alguns conceptes

Lligant amb el que dèiem a l'apartat precedent entorn de les transformacions que han sofert les societats capitalistes que no han estat prou ben analitzades, cal dir que hi ha també algunes mancances al nivell d'algunes categories de la teoria marxista (cosa que no invalida pas el fet que existeixi tot un cos de conceptes bàsics ben estructurat ni que no hagi de servir com a instrument per a la lluita contra l'opressió i l'explotació).

No ens hi podem entretenir, però alguns dels aspectes que s'estan revisant són els següents:

-**La reducció del concepte de progrés** i de l'**economia** lligat excessivament a la producció industrial (és a dir, un enfocament de tipus **productivista**, un progrés concebut sense considerar les necessitats de l'equilibri ecològic). Aquest fet també té relació amb la reducció del sistema econòmic excessivament a la producció, menystenint el treball de reproducció (de la societat, de la força de treball, etc.). Aquest aspecte del reconeixement del treball de reproducció posa al lloc que li correspon el **treball domèstic**, sobre el qual s'ha estructurat i encara s'estructura l'**opressió de gènere**, reconeguda pel marxisme *hodiern* com a "opressió primigènia" de la dona per l'home.

-També es poden veure mancances, al si de la teoria marxista clàssica, en el tractament del fet nacional (fenomen tractat simplement des d'un punt de vista tàctic).

En resum, cal completar l'anàlisi dels sistemes econòmics i de les societats (que són totes de caràcter nacional) i actualment hi ha una certa producció en aquest sentit. Insistim que aquestes mancances no lleven solidesa al cos de conceptes bàsics que constitueixen l'ossada del marxisme.

I, com una mena de demostració del que dic, o com a terreny pràctic on podrem comprovar la validesa de la teoria marxista, passarem al darrer apartat on tractarem de l'aplicació del marxisme a la lluita independentista catalana.

E. Aplicació del marxisme a la lluita independentista catalana

En aquest apartat podrem veure com el marxisme ens proporciona a l'Esquerra Independentista un instrument d'anàlisi i de projecció polític més vàlid que els referents del nacionalisme tradicional.

Ho puc resumir en dos eixos d'anàlisi i en dues asseveracions:

- La primera asseveració és que l'opressió nacional és **una opressió econòmica** (n'és la causa de fons).
- La segona asseveració és que la lluita nacional es mou per **una dinàmica interna de classes** (classes populars / classes dominants, on cal incloure la burgesia autòctona).

El marxisme (és a dir, la dinàmica generada al voltant de l'anàlisi marxista) ha estat l'element decisiu per a l'aparició de l'independentisme contemporani.

L'independentisme contemporani neix a través de **dues ruptures amb el catalanisme tradicional o conservador** (autoanomenat nacionalisme, en alguns casos).

La primera és una **ruptura filosòfica** que té lloc al final dels anys 60 (amb l'aparició del PSAN), i és una ruptura que podem anomenar filosòfica perquè es basa en la concepció teòrica de la lluita. Es basa en la concepció de la lluita que es reconeix com a marxista però sense trencar amb la política dominant.

La segona és una **ruptura política** que té lloc a finals dels anys 70 (amb l'aparició de Terra Lliure, IPC i després l'MDT), i és política perquè creix amb el desenvolupament de l'oposició a la reforma transfranquista.

Tota aquesta evolució no hauria estat possible sense el marxisme. Sense la perspectiva del pensament social del materialisme històric (anàlisi de les forces i de les classes socials) el catalanisme s'hauria mantingut dins petites variants en la que és la pràctica política de CiU.

Si analitzem bé la primera expansió de l'independentisme contemporani (amb TL i l'MDT) veurem que són l'expressió dels **interessos de les classes populars catalanes** i com a tals **reflecteixen unes noves formes de pensar i d'actuar**. L'MDT, simplificant, podem dir que té en compte, d'una manera clara, la lluita per la independència i la classe social

A tall de cloenda:

L'anàlisi de la dinàmica de classes del marxisme ens permet també de projectar les tasques polítiques més immediates. L'anàlisi marxista ens diu que:

- Cal organitzar **els sectors més dinàmics de les classes populars catalanes** en un moviment, en una sòlida **organització política de masses**, el que coneixem com a **Unitat Popular**.
- I que **cal també crear contradiccions** al si dels sectors socials més influïts per les ideologies dominants.

Sense el marxisme no hi hauria ni estratègia ni tàctica. I, com he dit, ni tan sols hi hauria hagut independentisme com l'entem i el coneixem avui en tota la seva varietat.

(Conferència pronunciada a Lleida el 23 de març 2006 dins les Jornades Marxistes organitzades per l'Alternativa Estel)